

МОЖЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Марков Д.Ф., Великдан Ю.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті на основі досліджень різноманітних джерел розглянуто та проаналізовано зміст професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Виявлено та узагальнено шляхи та способи підвищення ефективності цього процесу під час навчання майбутнього вчителя технологій у педагогічному вищому навчальному закладі. Що в свою чергу дало змогу визначити та підтвердити ефективність використання міжпредметних зв'язків в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, навчальний процес, технологічна освіта, зміст професійної підготовки, вчитель технологій, міжпредметні зв'язки.

Постановка проблеми. 19 травня 2005 року у норвезькому місті Берген на Конференції міністрів країн Європи Україна приєдналася до Болонського процесу. Це зобов'язало її внести відповідні зміни у національну систему освіти та залучитися до роботи над визначенням пріоритетів у процесі створення єдиного європейського простору вищої освіти. Одним із завдань цього процесу є модернізація змісту національної вищої освіти. Для забезпечення таких заходів були розроблені базові документи: Національна доктрина розвитку освіти [6], Закон України «Про вищу освіту» [3], Державні стандарти вищої освіти [2] та ін. Вони, крім головних принципів системи сучасної вищої освіти в Україні, визначають і підходи до стандартизації змісту процесу професійної підготовки майбутнього фахівця.

З огляду на нові вимоги до професійної підготовки спеціалістів в організації функціонування вищої освіти нагального розв'язання потребує проблема змістового наповнення професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема технологій. Тому зазначена тема дослідження є своєчасною та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням професійної підготовки майбутнього вчителя займалися: О. Сидоренко, В. Стешенко, О. Копіца, Ю. Тодорцева, М. Чобітько, І. Закір'янова, О. Семенов, Л. Макаренко, О. Дунаєва та ін., вдосконаленню технологій навчання майбутніх вчителів приділялась увага у працях В. Бондаря, О. Мороза, О. Пехоти, О. Савченко та ін., оптимізації методів і прийомів їх професійної підготовки надавали уваги М. Поташник, Т. Яценко та ін., професійні компетенції досліджували: О. Коберник, О. Пометун, виробничі функції, типові завдання та професійні вміння – Є. Кулик, А. Лігоцький, Л. Оршанський, Є. Смірнова, функції вчителя трудового навчання, підготовленого до політехнічної освіти Ю. Васильєв, В. Гусєв. Дослідженню професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу: І. Киричок, Н. Бугаєць, І. Богданова, В. Арестенко, О. Павлик, М. Донченко та ін. Дослідженням підготовки майбутнього вчителя технологій займалися: Д. Тхоржевський, Н. Нітченко, М. Корець, Т. Столярова, О. Сидоренко, В. Кондратюк та ін., проте дослідження змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій не знайшли належного відображення у вітчизняній науці.

Мета даного дослідження полягає у теоретичному вивченні та узагальненні змісту професійної підготовки майбутнього вчителя технологій і виокремленні факторів, які впливають на якість цього процесу.

Виклад основного матеріалу досліджень. Аналіз наукових досліджень переконливо доводить, що за останні десятиліття в Україні активізувались пошуки дослідників у галузі теорії та практики професійної підготовки. Дослідження науковців направленні насамперед на оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів за допомогою методів, засобів та організаційних форм навчання, заради якісних змін змісту професійної підготовки.

Розглядаючи зміст професійної підготовки вчителів, варто спочатку з'ясувати суть самого поняття «професійна підготовка». Професійна підготовка – сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з обраної професії [9]. О. Абдулліна характеризує професійно-педагогічну підготовку вчителя як процес навчання студентів у системі навчальних занять з педагогічних дисциплін і результат, який характеризується повним рівнем розвитку особистості вчителя, сформованістю загально-педагогічних знань, умінь і навичок; систему, яка об'єднує відносно самостійні системи підготовки: суспільну, соціально-наукову, психолого-педагогічну, загальнокультурну [1].

У своїх працях науковці зазначали, що професійна підготовка складається із взаємопов'язаних між собою компонентів: мети, навчання, змісту освіти, мотивів навчання, діяльності викладача та діяльності студентів. Також вони відмітили, що зміст професійної підготовки, перш за все, передбачає формування готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності. А. Ліненко зазначила, що готовність це особливий психологічний стан, який показує вибірково, прогноуючу активність особистості на стадії її підготовки до певної діяльності і виступає на перший план в процесі професійної підготовки [5]. Інші науковці, досліджуючи зміст професійної підготовки, характеризують готовність як сукупність професійно-педагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які забезпечують результативність в процесі підготовки фахівця.

Відповідно до Болонської угоди, процес підготовки фахівця включає в себе два освітньо-кваліфікаційні рівні та відповідні їм цикли (ступені) навчання, згідно з якими в майбутнього вчителя мають бути сформовані спеціальні компетенції (вміння). Введення двоциклового навчання: додипломного та післядипломного. Додипломний цикл передбачає одержання 1-го академічного ступеня (бакалавр). При цьому тривалість навчання на додипломному циклі має бути не менше 3 і не більше 4 років. Успішне завершення 1-го циклу відкриває доступ до 2-го циклу – післядипломного. Навчання впродовж 2-го циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) [8].

У процесі підготовки майбутнього педагога стоїть мета «підготовка кваліфікованого фахівця», і її можливо реалізувати через наступні завдання.

Сформувати у студента на першому ступені такі вміння:

- здатність демонструвати свої знання з основ та історії педагогіки та спеціальності;
- логічно та послідовно їх викладати;
- вникати в контекст нової інформації та давати її тлумачення;
- демонструвати розуміння загальної структури педагогіки та освітньої галузі «Технологія» і зв'язку між їхніми розділами;
- розуміти та використовувати методи критичного аналізу педагогічних, техніко-технологічних і економічних явищ;
- розуміти результати спостережень і запроваджувати передовий педагогічний досвід тощо.

Під час підготовки майбутнього вчителя на другому ступені в результаті навчання мають бути сформовані наступні вміння:

- володіння новими методами, технікою та теоріями навчання;
- критично оцінювати теорії та практичну діяльність;
- розробляти нові методики навчання;
- створювати оригінальні розробки;
- володіти іншими компетенціями на високому рівні [10].

Виходячи з аналізу даних завдань, можливо значно підвищити професійну підготовку майбутнього учителя технологій в системі двоступеневої вищої освіти, якщо ж будуть реалізовані дані науково-методичні засади, які ґрунтуються на основі предметної взаємодії наук і передбачають формування в студентів цілісних знань та системи професійних вмінь (компетенцій).

Але зразу ж постає проблема. Наприклад, коли в одному навчальному закладі використовується кілька підручників різного рівня з однієї навчальної дисципліни. Звідси з'являється завдання в необхідності їх взаємодії. Засобом такого впорядкування, запобігання перевантаженню надмірною кількістю інформації та якісне її засвоєння, можуть бути міжпредметні зв'язки.

Вони є одним із способів узагальнення навчального матеріалу, та побудови якісного змісту професійної підготовки майбутнього фахівця. Міжпредметні зв'язки, в процесі навчання, виступають як засіб впорядкування інформації, що має бути закладено в процесі формування змісту освіти

Використання міжпредметних зв'язків дає можливість широко використовувати дидак-

тичний матеріал та засоби наочності однієї навчальної дисципліни з її плакатами і таблицями, навчальними стендами, підручниками і посібниками, демонстраційними приладами, навчальними комп'ютерними програмами, демонстраційними роликami і фільмами тощо, при вивченні інших дисциплін згідно навчального плану [4; 11].

Л. Савельєва, досліджуючи міжпредметні зв'язки [7] вказувала на їх комплексний характер, зокрема в змісті професійно-технічної освіти, у структурі якої відображаються зв'язки загальноосвітніх, загально-технічних та професійних знань, умінь і навичок. На основі цього вона ввела поняття «комплексні міжпредметні зв'язки», яке визначила як сукупність декількох міжпредметних зв'язків, об'єднаних загальним призначенням для успішного формування системи знань, вмінь та навичок і вмінь їх застосовувати у виробничій діяльності. Вихідним положенням для добору комплексу зв'язків виступає зміст професійної підготовки вчителя, який вимагає використання всієї сукупності знань, умінь і навичок, одержаних в процесі навчання та виховання.

О. Абдуліна у своєму дослідженні, розглядаючи принципи побудови єдиної системи професійно-педагогічної підготовки вчителя, засвідчила, що міжпредметні зв'язки є засобом формування змісту професійної підготовки фахівця. Також вона зазначила, що системно-твірними властивостями та ознаками такої підготовки в межах методологічного принципу системності та цілісності є встановлення тісних зв'язків між суспільною та спеціальною підготовкою, взаємодія з психологічною, фізіологічною та методичною підготовкою, досягнення єдності цілей і завдань усієї системи та окремих ланцюгів загально-педагогічної підготовки [1].

Отже, аналізуючи дослідження науковців, можна констатувати той факт, що одним з факторів який впливає на якість освіти є використання міжпредметних зв'язків під час конструювання змісту професійної підготовки майбутніх учителів технологій. В процесі впровадження якісно спланованих міжпредметних зв'язків у зміст професійної підготовки у студентів активізується увага, розвивається логічне мислення, розширюється загальний кругозір, зростає зацікавленість та інтерес до дисципліни, що вивчаються в навчальному закладі. Також міжпредметні зв'язки сприяють реалізації таких функцій навчання як: освітня, розвиваюча та виховна. Ці функції навчання здійснюються у тісному взаємозв'язку та взаємно доповнюють один одного. Взаємозв'язок та єдність функцій навчання є результатом цілеспрямованого навчального процесу навчально-виховної системи. Міжпредметні зв'язки визначають спрямованість всіх компонентів процесу навчання (його завдання, форми, зміст, методи, засоби, отриманих результатів тощо) на вирішення завдань формування системи знань про природу і техніку, суспільство і працю, світогляд і соціальну особистість майбутнього спеціаліста.

Підставою для використання міжпредметних зв'язків на рівні навчальних дисциплін згідно з їхніми завданнями є також компоненти професійної підготовки, якими є предмет, засоби, послідовність, умови та результат, що дозволяють покращити процес підготовки. У навчальному плані вони представляють собою відповідні навчальні дисципліни – підсистеми знань. Відношення зв'язку між

ними також зумовлені певними цілями (цілями вивчення навчальних дисциплін), специфічними принципами та методичними особливостями вивчення навчальних дисциплін, внутрішньою організацією та характеризуються взаємозв'язком та взаємозалежністю своїх структурних елементів. У загальному вигляді такими елементами є певні соціальні, наукові чи фахові проблеми, які вивчаються цими дисциплінами. Отже, фактором реалізації міжпредметних зв'язків в змісті підготовки є процес формування особистості вчителя та підготовки його до педагогічної діяльності [4; 11].

Використання міжпредметної інтеграції робить процес навчання різноманітним, цікавим, емоційно забарвленим, творчо насиченим. Забезпечується висока активність студентів у використанні знань з одного предмету на уроках з іншого і навпаки, поєднуючи теоретичні знання з їх практичним застосуванням, тим самим створюючи картину органічної цілісності.

На таких заняттях його учасники мають можливість актуалізувати та поглибити набуті знання та вміння, активізувати процес мислення та трудової діяльності, "забарвивши" його елементами фантазії, просторової уяви, творчості. Ліквідується одноманітність, змінюється атмосфера занять, методика співпраці стає головною у взаємовідносинах учасників навчального процесу. Та, головне, інтеграція забезпечує формування цілісної творчої особистості студента і тим самим допомагає вирішувати головну мету сучасної освіти «підготовка висококваліфікованого фахівця».

Висновки та пропозиції. Вирішення майбутніми спеціалістами складних виробничих та технічних завдань вимагає глибокої фахової підготовки, що обумовлює необхідність удосконалення всього навчального процесу. Зазначеному аспекту приділена значна увага в низці нормативних документах в галузі освіти та в працях багатьох науковців. Разом з цим, в професійній підготовці існує ряд проблем, однією з яких є підготовка висококваліфікованого фахівця. Одним з факторів вирішення цієї проблеми є реалізація міжпредметних зв'язків в змісті професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Розглянувши

особливості їх реалізації у професійному навчанні, можемо зробити наступні висновки:

- механізм міжпредметних зв'язків є одним із важливих складових в процесі реалізації навчального плану;

- міжпредметні зв'язки при систематичному і цілеспрямованому впровадженні сприяють удосконаленню всього процесу професійної підготовки;

- основними функціями міжпредметних зв'язків є освітня, розвиваюча та виховна.

Проаналізувавши досвід та практику застосування міжпредметних зв'язків приходимо до висновку, що основними шляхами посилення реалізації цього принципу є:

- необхідність удосконалення організаційної роботи по налагодженню зв'язків між навчальними предметами;

- систематичний підхід при застосуванні зв'язків на теоретичних та практичних заняттях з використанням активних методів навчання;

- розробка методичних рекомендацій, інструкцій, завдань, які орієнтують студента на використання міжпредметних зв'язків;

- удосконалення методики викладання, підвищення мотивації педагогічної діяльності викладачів та усвідомлення ними мети та завдань по посиленню зв'язків між дисциплінами.

Отже, належне використання міжпредметних зв'язків у змісті професійної підготовки майбутніх вчителів технологій дозволяє здійснити інформаційне наповнення відповідних навчальних дисциплін, вільне від дріб'язкового навчального матеріалу та дублювання й порушення наступності. Інформаційне наповнення навчальних дисциплін здійснюється на основі принципів предметної взаємодії їх та передбачає розробку інтегрованих навчальних курсів на основі моделі професійної діяльності вчителя.

Така підготовка якісно покращить навчальний процес а це і потрібно в першу чергу для підготовки кваліфікованого фахівця, який відповідатиме сучасним вимогам. Тому, що якість підготовки кваліфікованих спеціалістів є тією переменною, яка має суттєвий вплив на подальший розвиток освіти в нашій державі.

Список літератури:

1. Абдулина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений / О.А. Абдулина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Вимоги до державних стандартів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України // Освіта України. – 1998. – 19 серпня.
3. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України. – 2002. – 26 лютого.
4. Зверев И.Д. Межпредметные связи в современной школе: монография / И.Д. Зверев, В.Н. Максимова. – М.: Педагогика, 1981. – 160 с.
5. Ліненко А.Ф. Готовність – як передумова творчої педагогічної діяльності / А.Ф. Ліненко // Формування творчої особистості вчителя для оновленої національної школи: в 2 ч. – Умань: УДПШ, 1993. – Ч. 1. – С. 104–105.
6. Національна доктрина розвитку освіти. – К.: Шкільний світ, 2001. – 10 с.
7. Савельева Л.В. Межпредметные связи в средних профтехучилищах строительного профиля / Л.В. Савельева. – М.: Высш. шк., 1984. – 377 с.
8. Степко М.Ф. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посібник / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.; за ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль: Навч. книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
9. Стешенко В.В. Дослідження рівня професійної підготовки вчителів трудового навчання / В.В. Стешенко // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон: ХДПУ, 2002. – Вип. 27. – С. 194–199.
10. Стешенко В.В. Зміст і проблеми фундаменталізації професійної підготовки вчителя трудового навчання в умовах ступеневої освіти / В.В. Стешенко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Серія: педагогічні науки. – Полтава, 2004. – Вип. 3(36). – С. 66–73.
11. Стешенко В.В. Теоретические основы реализации межпредметных связей в учебном процессе: монография / В.В. Стешенко. – Славянск: СГПИ, 1995. – 119 с.

Марков Д.Ф., Велькдан Ю.В.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды

ВОЗМОЖНОСТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОЦЕССА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация

В статье на основе исследований разнообразных источников рассмотрено и проанализировано содержание профессиональной подготовки будущего учителя технологий. Обнаружены и обобщены пути и способы повышения эффективности этого процесса во время учебы будущего учителя технологий в педагогическом высшем учебном заведении. Что в свою очередь дало возможность определить и подтвердить эффективность использования межпредметных связей в процессе профессиональной подготовки будущего учителя технологий.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учебный процесс, технологическое образование, содержание профессиональной подготовки, учитель технологий, межпредметные связи.

Markov D.F., Velykdan Yu.V.

Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after G. Skovoroda

POSSIBILITIES OF PERFECTION OF PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHER OF TECHNOLOGIES

Summary

In the article on the basis of researches of various sources maintenance of professional preparation of future teacher of technologies is considered and analysed. Found out and generalized ways and methods of increase of efficiency of this process during the studies of future teacher of technologies in pedagogical higher educational establishment. That in same queue enabled to define and confirm efficiency of the use of intersubject connections in the process of professional preparation of future teacher of technologies.

Keywords: professyonalnaya Preparation, academies process, tehnolohycheskoe education, the content professyonalnoy preparation, teacher technology, mezhpredmetnye connection.